

Veiledning til opsætning af Tipi-én

Her finder du en udførlig beskrivelse af opsætning af tipi. Afsæt god tid til den første gang, da der er mange erfaringer at gøre sig. At finde det præcise mål til trefoden er det vigtigste, og altafgørende for tipiens konstation. Når det rigtige punkt på 3 foden, som er fundamentet er fundet, kan dette markeres på pælene, så de nemt kan findes igen til fremtidige opsætninger.

For at sætte en tipi op har du brug for følgende materialer.

Tipi-dug

X- antal tipi-stænger, afhængig af størrelsen af tipi-en.

Nåle, pinde

Pløkker, pløkhammer og reb

Evt. Indertelt, samt tilbehør; pløkker og reb.

Jeg vil her gennemgå håndteringen af både stænger, Tipi-dug, pinde, pløkker og indertelt.

1A Hvis Tipi-en er helt ny, er det nødvendigt at brede den helt ud, for at den kan rulles sammen på den rigtige måde til opsætning.

Bred tipien helt ud og få evt. en person til at sætte 2 knæ på hver side at bindestedet i toppen af tipien. Herfter rulles dugen sammen fra døren i begge sider, så de mødes på midterlinjen af tipien og danner to ruller forned. Nu ligger tipien sammenrullet i et langt stykke med bindesnor i toppen af tipien.

(således er den også foldet når den er taget ned fra tipistængerne. Derfor er dette kun nødvendigt når den er helt nysyet.)

1B. Placer en tipipæl langs den sammenrullede dug og på-bind i de anførte mål.

Bemærk at der skal være ca-20 cm. fri i bunden af stangen. Det skal være afstanden fra jorden til tipidugen begynder.

Bind dugen godt fast med snorene i toppen og sno den et par gange stramt rundt og bind igen.

2/ Nu er det tid for Trefoden.

Vælg 3 stabile stænger og placer dem ved siden af hinanden. De 2 tv skal have det korteste mål og den sidste th det længste. Den længste lægges ovenpå de andre og der bindes sammen i de anførte mål. Sno rebet 3-4 gange om de 3 pæle. Fast, men ikke for stramt, da de kan knække, når de åbnes.

Målene er følgende:

3 m tipi. De to pæle af 3foden 2,65 den sidste som er dørstangen 2,80

4 m tipi. De to pæle af 3foden 3,55 den sidste som er dørstangen 3,85

5 m tipi. De to pæle af 3foden 4,35 den sidste som er dørstangen 4,60

5,5 m tipi. De to pæle af 3foden 4,85 den sidste som er dørstangen 5,15

6 m tipi. De to pæle af 3foden 5,35 den sidste som er dørstangen 5,70

7 m tipi. De to pæle af 3foden 6,35 den sidste som er dørstangen 6,75

8 m tipi. De to pæle af 3foden 7,35 den sidste som er dørstangen 7,75

9 m tipi. De to pæle af 3 foden 8,35 den sidste som er dørstangen 8,80

Disse mål er også det mål som selve tipien skal påbindes i.

Bemærk. Er tipien brugt i længere tid, kan det være den skal 5—10 cm højere op.

Du måler bindingspunktet fra den tykkeste ende af stangen og til anførte mål. Afmærk målene. Evt. ved at skære en rille med en lommekniv. Bemærk at pæl 1 og 2 er samme mål, men 3 er længere (3 = den pæl som bliver den venstre side af indgangen, når tipien er sat op. Altså 3 = dørstangen .

Altså, den 3 stang lægges hen over 1 og 2, og trækkes lidt ned, så den er længere end de andre som anført på målene.

Bind dem godt sammen, med rebet, så bindingspunktet ikke skrider, når de rejses.

Trefoden placeres, hvor I ønsker, at tipien skal stå med bunden af stængerne, hvor I ønsker åbningen. Nu skilles de 2 korteste fra mod venstre ca. 2 m så den længste stang forbliver, hvor I ønsker åbningen. Indianerne har som regel døren mod øst.

3/ Det er en god ide, at fikser bunden af stængerne med en fod så de ikke skrider, når de rejses. Grib fat i rebet, og træk langsomt trefoden opad. Træk eller skub stængerne op til de står lodret. Sørg for at bevare balancen i stængerne.

Tag nu den længst til venstre af de korte stænger, og flyt den tilbage, så der dannes en trekant. Når der er lige stor afstand ml de 3 stænger kan den bære sig selv.

Herefter skal der afmåles diameter. Den finder du ved at afskridte de fod som svarer til din tipis størrelse mellem de 3 stænger. Feks. 5 m = 15 fod 7 m = 21 fod. Altså skal der mellem hver stang være den afstand fod der svarer til tipiens størrelse. Se tegning 4 og 5

4/ Sæt nu stængerne op en af gangen, og start med at sætte den højre dørstang som vist på tegning 7 og 8.

Rebet fra bindingspunktet, som er tilgængeligt fra jorden, går du nu rundt med et par gange efter hvert fag for at binde stængerne sammen undervejs, så de ikke skrider. Husk at gøre plads til løftestangen med Tipi-dugen modsat døren, og sørg for at der er 2 stk. pæle tilovers til røg-flapperne. Gerne de korteste. Det er vigtigt, at sikre, de afrundede og at de ikke er skarpe, så de ridser dugen.

Når alle pæle, undtagen den med den monterede tipidug er sat op, går du rundt nogle gange med rebet og strammer så den binder alle pælene sammen og stabiliserer.

Enden af rebet fæstnes til et kryds i jorden midt i Tipi-en lavet af pløkker. Dette virker som stormsikring og holder tipien stabil.

5/ Nu er det tid til at sætte Tipi-dugen op. Sørg for at dugen er rullet stramt, så den ikke folder sig ud og bliver løs, når den løftes. Se tegning 9. Ellers bliver den uhåndterlig og tung.

Igen er det godt, at sætte en fod i bunden, så den ikke skrider. Skub så tipien op modsat åbningen. Når løftestangen er oppe, og sidder det rigtige sted, rulles dugen ud, rundt om stængerne, så den kan samles ved dør-hullet.

Her er det nødvendigt at komme op i højden. Først bindes de 2 snore sammen øverst over nålelukningen under røg-flapperne.

Derefter sættes nålene i, som vist på billede 10. Brug evt. en stige, eller en høj person at kravle op på, hvis det er for højt oppe til, at du kan nå fra jorden. Er der ikke adgang til en stige, kan man lave en af reb som bindes mellem stængerne.

Bemærk; Hullerne til nålene har forskellig afstand på begge sider af dugen.

Siddende med den bredeste afstand ml. hullerne lægges yderst, så hullerne sammen overlapper hinanden.

Nålene stikkes ind gennem begge huller, og ud gennem de andre 2 som man sætter knappenåle i. Helst fra venstre mod højre for at få et godt træk. Start oppefra, og slut under døren. Til sidst sættes de 2 sidste nåle i under døren.

Disse kan åbnes hvis der ønskes en større åbning og stoffet trækkes ud til siderne.

6/ Når tipien er lukket rettes pælene til, så dugen bliver helt stram.

Herefter bankes pløkkerne i hele vejen rundt, så dugen holdes fæstnet til jorden, skrå og så stramt som mulig. Gerne så den er så spændstig, at man kan tromme på den.

Tipidugen skal gabe ca 10-15 cm fra jorden, hvorimod indertelt skal gå hele vejen ned.

Pløkkerne holder dugen bedst når det blæser, hvis de hamres skrå i.

7/ Nu sættes de sidste 2 pæle i røg-flapperne, så de peger forud. Dette skal gøres bagfra tipien for at få den rette vinkel. Røgflapperne kan reguleres, så der kan lukkes og åbnes for røgdugtningen i tipien, og for regn, og tilpasses vindretningen.

Snorene for enden af røgflapperne bindes til en eller 2 pæle som slås i foran Tipi-åbningen, Se billede 11.

8/ Døren sættes fast med den 2-eller 3 nål over dørhullet, hvorefter de tykke træstave monteres i de tværgående lommer, for at afstive døren.

9/ Nu er vi nået til inderteltet.

Inderteltet består af 3 stykker stof, som bindes på en snor rundt i tipien, med ca. 1 fags overlap.

Start med at tage et af inderteltstykkerne ud og afmål placeringshøjden ved at måle hvor langt stoffet kan nå op ad indersiden af pælene fra den strop, der er påsyet til at plukke den fast i underlaget. Ca 1,65 m

Der skal være et stoflag der dækker jorden i bunden af tipi-en så der ikke kommer træk. Syningen skal vende ind mod Tipi-dugen, så de ikke er synlige. Bindesnorene skal være i toppen af stoffet og stropperne så de næsten når jorden til udspænding med pløkkerne.

Bind nu rebet som hører til inderdugen på pælene i højde som afmålt, så den passer hele vejen rundt. Find evt. et pejlepunkt på dig selv. (Højden på min inderdug passer lige med min pande)

Snoren skal bindes ved venstre dørpæl, og snos en gang rundt om alle pælene, så snoren går fri fra tipidugen. Altså på pælesiden ind mod midten. Dette er vigtigt, da denne afstand gør, at der kan komme luft ind ml. Tipi-dug og indertelt og dermed skaber isolation og skorstensfunktion inde i teltet.

Bind snoren stramt fast hele vejen rundt, og monter inderteltet herpå. En god ide er at bruge sløjfer i stedet for knuder, da knuderne kan være svære at binde op igen hvis de bliver fugtige. Start ved at binde inderteltet ind forand åbningen (det skal kunne lukke, men kan flyttets senere) Binde det første stykke højre om. 2 stykke binder du også ind foran åbningen så de overlapper 1 fah og bind venstre om.

Det sidste stykke bindes på det bagerste stykke så der er et ligeligt overlap på begge de andre stykker.

I bunden fastgøres inderteltet til jorden ved at pløkke dem fast med de dertilhørende mindre pløkker. Start igen ved døren og gå højre rundt indefra hvor inderteltet stikkes ud til den der pløkker udefra. Pløkkerne hamres i udefra, men pas igen her på ikke, at sætte Tipi-dug, og indertelt for tæt på hinanden. Inderteltet behøver ikke at pløkkes hårdt fast. Der skal ca være 10 cm ml. Indertelt og ydertelt.

Den sidste del af inderteltet, der dækker indgangen pløkkes ikke, og inderteltet monteres som et gardin på snoren foran døren, så det nemt kan skubbes til side, når du skal ud og ind.

Det kan være nødvendigt, at slå en pløk i om aftenen, når du går til ro for at få lukket tæt. Ligeledes kan døren hæftes til en pløk i hver side for natten, eller der kan bindes en sten eller lignende i som tunger den så den ikke blæser op.

Bålet: Placer bålet i midten af tipi-en, eller en smule mod åbningen.

Vær opmærksom på at bruge træ som er helt tørt, og fintkløvet, da det ellers vil danne meget unødigt røg. Brug træsorter, der ikke sprænges, når det brænder. Undgå fyrtræ. Det er vigtigt, at pleje bålet, så der hele tiden er flammer, når det er tændt. Et ulmende bål med gløder danner meget røg.

Birkebrænde i små tynde stykker er særdeles godt til et Tipi-bål-

Røgflapper. Sørg for at røgåbningen ikke står åben mod vinden, da røgen ellers vil slå ind igen. De kan justeres ved, at flytte rundt på dem, bagom tipien. Normalt placeres døråbningen mod Øst. Blandt andet af hensyn til vestenvinden.

Vind. Sørg altid for at Tipi-en er pløkket godt fast i blæsevej, og placer den gerne, hvor der er læ, af sikkerhedsmæssige årsager. Sørg for at dugen sidder stramt og godt, så vinden ikke kan få fat i løstsiddende dug, og vælte den omkuld.

Hvornår tages tipien ned. Der findes forskellige tykkelse og kvalitet af tipidug. (Nogle mere velegnede til vores klima, end andre.) Det anbefales, at tage tipi-en ned hvis den ikke er i brug, da det forlænger dens levetid meget. En tom tipi, der ikke får varme fra bålet, er nemmere påvirkelig af vejret. Når tipien er ny, leveres imprægneret, men det anbefales, at genimprægner efter et par år. Selve bålet, hvis det bruges flittigt, er med til at imprægner tipien naturligt. Inderteltet har også bedst af at blive taget ned, hvis Tipien ikke er i brug, da det vil blive påvirket af regn, samt fugt fra Jorden. Dette er nemt og hurtigt at tage af. Ligeledes Tipi-dugen, da pælene sagtens kan tåle at blive stående til de skal bruges igen. Sørg altid for at din Tipi er HELT tør før den pakkes ned!

Pælens tykkelse, Dette afhænger af tipiens størrelse og stoftykkelse. Minimum 8-10 cm i bunden.

Når stammerne fældes, er det en meget god ide, at bevare så meget af toppen så muligt, da en lang, og tynd tipi-stang er flot at se på. Den må meget gerne række 25-30% over dugen. F.eks 5 meter Tipi, skal bruge ca 7 m lange stænger. Afbarkning kan gøres med en barkspade. Sørg for at fjerne alt bark, og knaster, så pælen bliver jævn, for at undgå, at den gnaver hul i Tipi-dugen.

Grantyper: Der kan bruges alle granarter, men visse er nemmere at afbarke end andre: Rødgran er meget svært, mens normansgran er en hel del lettere at afbarke, og gøre flotte, uden at skulle skære i dem. Afbark stammerne kort tid efter de er fælet. Det optimale er i foråret. Hvis de når at tørre, er de sværere at klargøre.

Tørringstid. Det anbefales at de afbarkede pæle får god tid til at tørre. Tørrings-tiden afhænger af tipi-ens størrelse, og dermed pælens tykkelse.

Til de mindre tipier skal de tørre 2-4 mdr. til de større kan de ha brug for at tørre i op til 1 år. Dette afhænger både af klima, tykkelse, og tørhedsgrad på træet. Jeg har erfaring med at pæle der sættes for tidligt op kan bøje, og dermed miste form, og spændstighed mod tipidugen. Disse pæle vil aldrig blive lige igen, og da det jo er et stort arbejde at afbarke tipi-stænger, er dette meget ærgerligt.

Anvend ikke laminerede pæle, eller aluminium-stænger, da de ikke tåler påvirkningen fra åben ild.

Kugler. Nogle tipi-er kan leveres med kugler til at binde i bunden af tipien Ca 5 cm oppe. Disse monteres ved at binde dem fast med et stykke snor, som pløkkes fast til jorden, som alternativ til sløjferne der som regel er påsyet tipi-en. Kuglen lægges på stoffet indefra, og bindes på ydersiden af dugen. Ønsker i en sådan tipi uden strop kan dette bestilles.

Pløkker: Der er 2 størrelser pløkker der medfølger tipien. De længste er til tipidugen og de mindste til indertelt. I alle pløkker er der skåret et hak som stroppen skal sidde i for at holde den på plads. Pløk dem altid skrå ned og ikke længere end at de stikker 5 cm op. Når tipien er taget ned, sørg for at have alle pløkker med og rengør dem for jord. Så holder de længere. Der er poser med til både små og store pløkker så de er nemme at holde styr på.

Flag og pynt. Flagene kan bruges til at bestemme vindretningen. Mange betragter tipien som et kraftfuldt sted hvor man er et med naturen. Ved levering af tipien medfølger en lille stofpose med, med farvede flag.

Disse kan bindes i toppen af stængerne (inden opsætning) med nogle bønner, tanker eller ønsker om hvorledes du ønsker at stemningen og energien skal være mens man opholder sig i tipien. Dette er også en meget god måde at samles på og aftale hvordan trivselsreglerne er når man træder indenfor. Disse flag, med alle de gode ønsker, kan nu blive båret med vinden. Mange bruger også andre symboler og pyntegenstande til at udsmykke tipien. F.eks. Hestehaler, skjold, drømmefangere, skind og meget mere. Husk at binde disse på før pælene skal rejses.

Relevant litteratur: En god bog at læse hvis du er interesseret I autentisk Tipi-liv er:
The indian Tee-pee.

I er altid velkommen til at kontakte mig for relevant råd, og vejledning, omkring Tipi-er, indianerliv, foredrag, priser mm.

Johanne Eagle Road & Robert Frederiksen

